
STICHTING OUD LIMMEN

Dien melkerij, en korenteelt, en Vlascherij kan streelen,
Zal't boomrijk LIMMEN zekerlijk in zijnen lof doen deelen;
Dat dorpjen (door de kunst dus duidlijk afgemaald,)
Is voor zijn vrijheidsmin door ALVA wreed betaald.

JAARGANG NO. 6 1992

*Behoedt ons Heer, voor twist en rijd,
Voor pest en ook voor duren tijd*

Datheen

Drukwerk: Drukkerij v/d Boogaard
Typen en redactie: Kees Droog

INHOUD	blz.
LIMMER CONTOUREN van Dorpen en Gehuchten	3
	Kees Drijven
LIMMEN IN DE TIJD VAN KONING WILLEM I (vervolg).....	14
	P. A. van der Steen
ONDERWIJS IN LIMMEN VAN VOOR DE 19 ^{de} EEUW	20
	Kees Drijven
UIT DE HANDELINGEN DER SCHOUT	24
	Kees Droog
DE GEMEENTERAAD VAN LIMMEN IN 1909	27
	Huub Kramer
DE PAGELAAN	32
	P. A. van der Steen
DE 2de WERELDOORLOG	37
	mw. C.E. Punt-Stam

LIMMER CONTOUREN van Dorpen en Gehuchten

De geografische ligging en de naamkundige betekenis van de buurten in Limmen.

In jaarboekje 5 bevonden we ons aan de boorden van het middeleeuwse Limmen: grenzen en dijken. Nu stappen we voorzichtig het bewoonde gebied binnen.

Zó zie ik het 13e eeuwse Limmen vóór me liggen: De pas aangebouwde toren van het kerkje steekt trots boven de bomen uit. Het is de blikvanger van het dorp. De laatste slagen van de nieuwe klok versterven in het moerassige land van de zuidelijk gelegen buurt Those. Door het drassige gebied van de buurt wijst de Nesdijk een droge weg naar het noorden, naar de hoger gelegen strandwal. Daar ligt de kerkbuurt - de kerklaan met aan weerszijden huisjes. Ook rond de kerk zijn ze te vinden. De zandige weg splitst zich oostelijk van de kerk in een noord-zuid richting. Een blik noordelijk van de kerk toont open stukken land; akkertjes en weiland in perceeltjes gerangschikt. Maar ook bebossing van eik, beuk en berk die hier en daar het blikveld ontnemt. Op sommige plekken ontwaar je echter nog wat huizen en boerenplaatsen bijeen. ...

Een gedachte: Het zou niet veel veranderd hoeven zijn. Nu nog zijn er buurtjes; plukjes huizen bijeen of in een rij. Perceeltjes met bollen en diverse weilandjes. Maar ik moet al héél goed nadenken. Uit m'n jeugd herinner ik me nog 'de koekoek', en het 'landje van voetel'. Het 'kraaienbos', dat nu nog maar een bosje is...

WAAR GAAN WE WONEN

Dachten de eerste bewoners na over een ruimtelijke ordening? Deelden de Limmers hun gebied in, in werk- en leefgebied? Of streken ze in wanorde ergens neer, als een koppel mussen op een plek waar de meeste kruimels liggen?

Dat bleek niet het geval, Limmers waren nette mensen. Maar zo op het eerste gezicht woonden ze daar waar het hoog en droog was. Dat kon overal zijn, zowel op de strandwal als in de polder op hogere delen of op oeverwallen van de riviertjes.

De eerste bewoners zochten naar alle waarschijnlijkheid de gunstigste plekken op.

Dat betekende vaak toch wel in de buurt van water dat voor vis kon zorgen, maar dat ook als handelsroute kon dienen. Niet iedereen had de beste plek. De geografische situatie verder op de strandwal was mogelijk aanleiding om aan landbewerking te gaan denken of aan een ander nijver beroep zoals smid. Bewoners verplaatsten zich, meestal gedwongen. Want hun woonerf was echt hun 'erf'. Zij - meestal de oudste zonen - erfden van hun vaders.

Maar het huis vervalt eens door ouderdom of raakt in brand. Men gaat dan ergens anders bouwen, denkelijk binnen de conglomeration zelf. Een overstroming of overstuiving is overmacht. Een hele buurt of een gedeelte daarvan verdwijnt...

LIMMEN OP DE SCHOP

Bewijzen of er hier of daar gewoond is kun je alleen door bodemonderzoek. Dat kan zelfs, heel nauwkeurig, een nederzetting opleveren. Het moet daarmee zelfs mogelijk zijn geschiedbronnen te staven op hun waarheidsgehalte. Voor dit artikel zou het van pas komen, ware het niet dat het archeologisch onderzoek in Limmen (nog) slechts in beperkte mate is uitgevoerd. Zo heeft de stichting R.A.A.P. onderzoek verricht, voornamelijk in de polders rondom Limmen. Dat gebeurde via de methode van 'boringen'. Op de strandwal (binnen de bebouwing) heeft Marc van Raay het afgelopen jaar de bodem onderzocht, maar... Limmers zijn 'diepgravers'. Zij hebben bijna hun hele dorp van onderen bekeken. Twee meter diep in 't haai. Het resultaat was naderhand een mooi gekleurd tulpentapijtje, maar naar mooi gekleurde bodemsporen kan je nu wel fluiten. Dat geldt trouwens ook voor delen van de polder. Er waren veen afgravingen en diepe grondbewerkingen.

Gelukkig zijn er hier en daar nog plekjes waar de spit niet gestoken is. Een korte inleiding zal een impressie geven van de archeologische resultaten. Het archeologisch onderzoek toont aan dat er vóór en in de Romeinse tijd (±200 v. tot 250 n. Chr.) intensief in deze streek gewoond is. Er was bevolkingsgroei en immigratie. In deze droge periode woonde men zowel op als naast de strandwal; op oeverwallen en wadplaten. In de polder (de vroegere strandvlakte) op hogere plekken. Later werd die onbewoonbaar door wateroverlast (na 250).

R A. A. P.: Limmer polder • inheems-Romeins 0-300
 M. v. Raay : bebouwde kom • Merovingisch / Karolingisch 600 - 1000
 ▲ Middeleeuws 1100 - 1500

Na een periode van terugloop van bevolking hier op de strandwal, wordt het archeologisch weer interessant vanaf de 7de eeuw. Uit de onderzoeken wordt duidelijk dat er op de strandwallen een behoorlijke bevolkingsdichtheid ontstond. De polder was te nat geworden en daardoor ongeschikt om er te kunnen wonen.

Tijdens de late middeleeuwen (±1100-1500) werd er druk gewoond, maar met de zwaarweer periode van de 12de en 13de eeuw was dat hoofdzakelijk beperkt tot bepaalde delen van de hoge strandwal. De kleinere geesten en oeverwallen waren toen spaarzaam bewoond. Een schets geeft aan waar de sporen zich bevinden. Zoals gezegd is het beeld incompleet.

WAT ER ZOAL GEVIERENDEELD WERD

De archeologische bevindingen geven tot nu toe nog geen zicht op een bewijs dat er georganiseerd gewoond werd. De nederzettingssporen uit de Romeinse tijd zijn nog het best bewaard en bieden daarop nog de beste kans. Van de tweede vestigingsperiode vanaf de vroege middeleeuwen is minder bekend. De recente opgraving bij het NH kerkje heeft echter een nederzetting aan het licht gebracht. Opgravingen in vergelijkbare situaties elders in 't land laten eenzelfde structuur zien: een planmatige buurtopbouw. Terzijnertijd zal er uitgebreider op worden ingegaan.

Geschiedbronnen zeggen veel over organisatie. Maar pas na 't jaar 1000 zijner voldoende (originele) teksten bewaard gebleven, zoals keuren, pacht- en stoelbrieven, oorkonden enz. Daarin vind men een nauwkeurige regelgeving en recht. Bewijzen van ouder datum, van voor 't jaar 1000, vind men in de 'Lex Frisionum'. Dit werk bevat de rechtswetten van de Friezen, die o.l.v. Karel de Grote zijn verzameld en opgetekend rond 800 te Aken.

Zelfs uit de Romeinse tijd bestaat een werk, de 'Germania' van Tacitus, die over een (Fries) Germaanse organisatie spreekt. Het werk vertelt over een koning en de adel, over priesters en over rechtspraak. Maar ook over vorsten die keuren en rechtspreken in dorpen en buurten.

De Friese organisatie voor de gebiedsindeling werd gedragen door het 'vierendeel'. Dit stond model voor de hele inrichting. Door bevolkingsdruk etc. werd daar later van afgeweken, maar de term 'vierendeel' bleef gehandhaafd.

Kennemerland of 'Kinnin' zoals zij in een 8ste eeuwse oorkonde wordt genoemd, was oorspronkelijk Fries gebied. Het territorium 'Kinnin' maakte deel uit van het veel grotere territorium West Friesland. Dit bestond verder nog uit de kleinere territoria Texla, Wiron en Westflinge. Zo'n kleinere eenheid werd 'gouw' of 'go' genoemd, een bestuursdistrict.

Kennemerland was een 'gouw' die later onder de Hollandse graven 'graafschap' ging heten.

Vierde- of vierendelen van het gouw waren 'ambachten' of 'gokwartieren' (Geestmerambacht bv.; dat was vroeger Kennemer gebied).

Een 'kogge' was het vierde deel van het ambacht. In Kennemerland was dat o.a. het gebied rond Heiloo; de Heilooerkogge (ook Velzerkogge, Pettemerkogge). De kogge bestond weer uit vier 'bannen'. Onder de Heilooerkogge ressorteerden o.a. Castricum, Linmen, Heiloo, Egmond en Oudorp (Volgens de reconstructie van de Cock). De banne is het gebied van een dorp en tevens het kleinste rechtsgebied. De banne heette ook 'ga' en 'buurschap'. In het latere Hollandse Kennemerland ging de banne ook 'ambacht' heten en ook 'meente' of 'gemeente'. De banne (buurschap, dorp) was weer onderverdeeld in vierendelen die 'bannekwartieren', 'schependelen' en 'aesdommen' werden genoemd. In later tijden werden dit dan

'buurten', 'dorpen' en 'gehuchten'.

Men hield zich dus niet strikt meer aan zowel de namen als aan de verdeling in vieren. Een verdeling in twee of meerdere secties kwam voor. Het dorp kon uit twee maar ook uit zeven buurten bestaan.

Een verdere onderverdeling bestond in een aantal boerenhoeves binnen een buurt. Het boerenbedrijf vormde zelfs de maat der dingen; daaruit werd het vierendeel geboren. Daar zal in een volgend artikel op worden ingegaan.

Gouw, go (graafschap)

ambacht, gokwartier

kogge

banne, buurschap, ga, dorp, (ambacht, gemeente)

bannekwartier, schependeel, aesdom (buurt, gehucht, dorp)

Toen het christendom hier ingang vond (na ±700), werd de term 'dorp' algemeen gebruikt als er een kerk stond.

Het gebied van de kerk zelf heette 'parochie' of 'kerspel', dat hier in Kennemerland ongeveer net zo groot was als een banne. Alle gehuchten binnen de banne (kerspel) ressorteerden onder die kerk. Er mocht binnen een gehucht geen kerk gesticht worden maar wel een kapel. Als een banne een behoorlijke omvang had - uit veel buurten bestond - dan werd het een hoofddorp. Een hoofddorp was meestal ook een banne-unie, d.w.z. zij bestond dan uit twee bannen.

Hoofddorp - twee bannen, kerspel
dorp - banne, kerspel
dorp - bannekwartier, kerkbuurt

LIMMEN OP OUD PAPIER

Wat is er bekend over de Limmer organisatie? Ik sla een stoffig boek open, 'Oudheden en Gestichten' uit 1721: "Limmen / vanouds ook Lymben / Lymbon en Limnen genaamd is een der oudste dorpen van Kennemerland; en is in rang de tweede onder de hoofddorpen."

Het 'Groot Privilegie en Handvest boeck' uit 1664: "Den banne van Limmen leyt in vijf buurten onderscheyden, namelijk Zuyt-eynde, Westzijde, de Laen, Disseldorp ende Kerckebuurt."

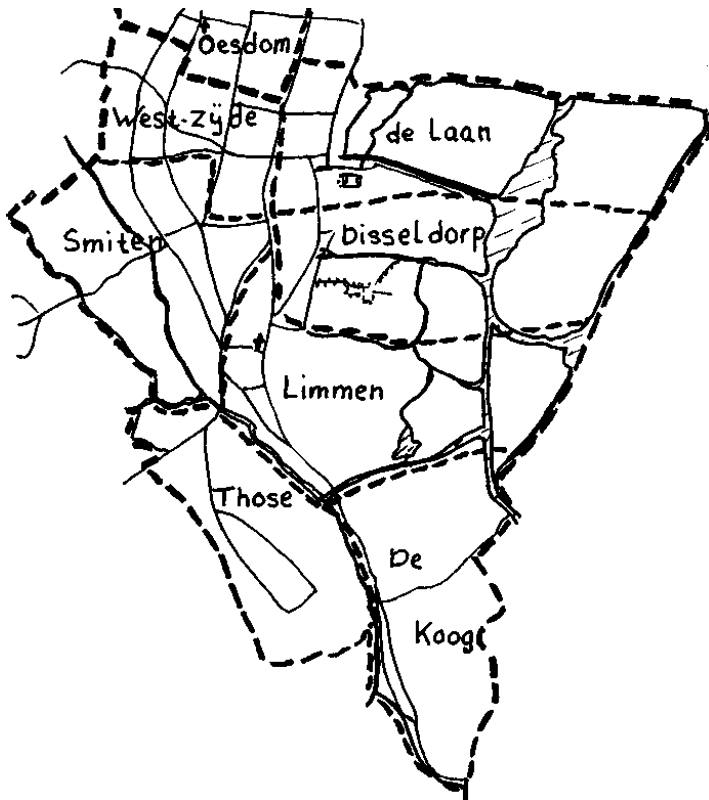
De banne Limmen telde in 1664 vijf buurten. Dat is niet altijd zo geweest. Dat blijkt uit een oorkonde van de Hollandse graaf uit 1397. Graaf Albrecht geeft "Om onser burens armoede wille gratie van 8 schepenen naar 5". Gebruikelijk was dat er één schepene per buurt functioneerde; vijf schepenen voor vijf buurten. Vermoedelijk vertegenwoordigden dus de vijf schepenen de 5 buurten zoals hierboven genoemd. Acht schepenen vóór 1397 betekent acht buurten. Maar een hoofddorp, wat Limmen was, had voor zichzelf twee schepenen. Dat brengt het aantal buurten op zeven. De twee buurten van vóór 1397 zullen na 1397 vermoedelijk opgegaan zijn in de vijf buurten. Er zal een nieuwe naam gegeven zijn aan die samengevoegde delen. In de archieven van de Egmondse abdij staan de volgende namen van buurten in Limmen vermeld, nl: Those (±980), Smithan (±980), Limbon (1105), den Cooch (1391) en Disterdorp (1462). Andere buurten worden niet vermeld, omdat de abdij daar blijkbaar geen landbezit had. De buurt Those zou dat gebied zijn geweest dat ten zuiden van de Voort lag tot en met de Nes. De Koog wordt in 1664 niet onder de vijf buurten vermeld. Vermoedelijk werd zij na 1397, tezamen met Those, 'het Zuyteynde'.

Smithan zou gelegen hebben vanaf de Limmenbuurt ten westen van de Rijksstraatweg en een groot deel van de Westerzij. Zij is later West-zijde gaan heten.

DE BUURTEN EN HUN BETEKENIS

Het dorp 'Limbon' of de oude kerkbuurt

Historisch gezien misschien de oudste buurt met de oudste naam. De kerk ligt op de noordelijke rand van een hoge geest. Rondom en voornamelijk zuid- en westwaarts strekte zich de bewoning uit. Zijn gunstige ligging, mede aan water, maakte het tot een interessante plek. De recente opgraving ten zuiden van de kerk van een vroeg middeleeuwse woning, lijkt een koopmanswoning te zijn.

De situatie vóór 1397

*Eigen ontwerp van
indeling buurten*

----- wegen

==== vaarten

- . - . - buurtgrenzen

Mogelijk is de buurt een handelsplaats geweest. Er is intensief gewoond, zeker in de vroege middeleeuwen. De naam Limbon of Limban is al besproken in jaarb. 4.

Volgens Blok gaat de naam waarschijnlijk terug tot aan de Romeinse tijd. De rivier (de Rijn) die langs de buurt vlood stroomde door moerassig gebied. 'Aan het moeras gelegen' is dan ook geen slechte vertaling voor 'Limb-an'.

De buurt Those, Thosa of Thosan

De buurt aan de andere kant van de rivier draagt in zijn naam dezelfde betekenis als Limban vermoedelijk heeft. Thos = does = drassig land. Thos-an = 'aan het drassige land'. Thosan besloeg het drassige gebied waaromheen een dijk werd gelegd naar de Nes (Langhenes), die ook een deel van Thosan moet zijn geweest. 'Nes' wijst net als Thosan op moerassig of waddig gebied (rondom). Nes = 'buitendijks land dat blootstaat aan buitenwater en door aanslibbing dikwijls aangroeit'. De Nes ligt op een oude stroomwal, een geestgrond.

De buurt Thosa komt o.a. voor in een giftbrief uit 1053, waarin de graaf van Holland, Dirk 5, een bevestiging doet van geschonken landerijen in Thosa door Arnoud, graaf van Holland, aan de kerk van Egmond. De buurt is waarschijnlijk dicht bevolkt geweest. Rond de 14e eeuw is zij door overstuiving vrijwel verdwenen.

De buurt Smiten of Smithan

Smithan lag ten westen van de Rijksstraatweg, beginnend in de Limmerbuurt. De bewoning lag op, of rond een langgerekte geest. Smithan moet een behoorlijke omvang gehad hebben blijkens schenkingen van graaf Dirk 2 van Egmond (± 950) aan de abdij. Alle schenkingen tezamen waren in deze buurt ± 20 hoeven. En zeker lagen er méér. Even aannemend dat er geen buurt 'Westerzij' bestond in die dagen, kunnen er ± 25 hoeven gelegen hebben (Een hoeve kan zowel een boerenhoeve zijn als land dat erbij hoort).

Misschien stonden er niet alleen boerenhoeven maar ook anderssoortige bedrijfspanden want: Smith = smid. Smithan = 'aan de- of in de smedenbuurt'. Een plaats van smeden. IJzer zou via de waterwegen aangevoerd kunnen zijn. IJzerwerk (ploegscharen) werd voor de boeren gesmeed.

Trouwens, tijdens onze opgravingen kwamen we erg veel (oer) ijzer in de grond tegen. Een eigen ijzerwinning lijkt me zelfs niet uitgesloten.

De buurt Laen.

In de Laanbuurt stonden twee hofsteden. De ene was 'Den Burg', de andere zou 'Clevesteyn' geweest zijn (die nog in 1660 het bezit was van Michiel van Ring te Leiden). Laan = 'een weg op buitendijkse gronden'. En ook: 'een zijweg, toepad dwars van de hoofdweg'. Een laan kan toegangsweg zijn naar een stuk land, een boerderij of een hofstee. De buurt Laan dankt zijn naam aan het tot nu toe bestaande pad rechts naast het water (de Laandervaart), in de 18de eeuw ook wel 'Laenderdijck' genoemd. Het water is ook 'Laan' gaan heten. Op de kaart van Uitwaterende Sluizen wordt zij 'de Laender Veert' genoemd. Aan het verloop te zien liep het pad vanaf Den Burg het land in. Het pad was mogelijk een dijk langs of op buitendijkse grond. Een polderindamming. Misschien een voortzetting van de Heyndijk?

De buurt Disseldorp

Het Disseldorp is qua oppervlakte evenzo een omvangrijke buurt. De hofstee 'Damp en Geest' was hier gelegen, het belangrijkste 'huis' van Limmen.

Blok vermoedt dat Disseldorp voorkomt op de goederenlijst van de St. Maartenskerk van Utrecht. Er staan de namen 'Tlex' en 'Texla'. Blok veronderstelt dat de ene Texla = Tessel (Tessel) is. En dat de ander, die vóór Batchem (Bakkum) vermeld wordt Tlex = Disele of Disterdorp kan zijn. Het betekent dat ook Disseldorp van hoge ouderdom is. 'Disterdorp' komt voor in de abdijsarchieven in 1462. Dister = 'distel': 'Disteldorp'. Het zal vermoedelijk een ruig en vaak braakliggend gebied geweest zijn dat getooid was met distels. In de Limmerpolder liggen 2 perceeltjes land met eensluitende naam, Distelmade en Disterven (ven = weiland). Het beste bewijs vond ik overigens de in een verkoopacte (1533) van het Zijklooster te Haarlem genoemde 'Disteldorperlaen' in Limmen.

De buurt Cooch.

De Lirmerkoog ligt (lag) oostelijk van de Nes. De bewoning bevond zich voornamelijk op de hoge stroomwalrug langs de Rijn en langs de Koogdijk. In de middeleeuwen bleef de bewoning beperkt, vermoedelijk vanwege wateroverlast. Koog = 'buitendijks land'.

De Westzijde.

Deze buurt komt niet in de bronnen voor. Dit gehucht zou ten noorden van Smithan gelegen moeten hebben. Het moet dat deel zijn die de zeven buurten compleeteerd.

Het buurtschap Oesdom

Een merkwaardig geval is het buurtschap Oesdom (OLV. ter Nood en het gebied tot aan de Zevenhuizenlaan). Zij behoorde blijkens verschillende bronnen tot Limmen, of viel onder zijn jurisdictie.

In 'Oudheden en Gestichten' wordt Oesdom onder het hoofdstuk Limmen beschreven. In de Egmondse kloosteradministratie heeft Oesdom tot aan de 16de eeuw onder Limmen geressorteerd.

In een Regestenlijst van de abdij staat: "1376 nov. 24 .. .dat ene Bertholomies Dirc Zwesekenzoon.. .Vroonland in huur had van den Abt...en dit verbeurt had wegens zijn huwelijk buiten den ban Lymmen en Oesdom..." Het was nl. een wettelijke regel dat als men buiten zijn bannedorp trouwde, de rechten op leen- of huurgoederen vervielen. "1381 sept. 14 Henric van Houte, Schout van Limmen en Oesdom, Schepenen en Gemene buurlieden van het vroonland aldaar.. .dat niemand het land zal mogen houden dan buurlieden tot Lymmen of Oesdom..."

Een aesdom kon, i.v.m. een grotere oppervlakte dan een normale buurt, vaak een zelfstandige banne worden. Oesdom was een zelfstandige banne. Limmen, als hoofddorp, zou samen met Oesdom een banne-unie hebben gevormd.

Maar we zijn er nog niet. Het 'Groot Privilegie en Handvest boeck' vermeldt, dat Heiloo en Limmen ten tijde van Albrecht (In 1399) beiden zelfstandig opereerden. Elk met eigen schout en schepenen.

Het boek 'Ter Coulster': "...op 14 mei 1408 verkocht Willem van Beieren Heiloo en Oesdom aan Willem van der Coulster." In 'Bijdr. Bisd. Haarlem': "1430, Jan Janssoen, scout van Heylighelo ende van Oesdom...". 'Groot Priv. en handv.': "Op 17 juni 1509 worden Heiloo en Oesdom samengevoegd en onder één schout gebracht." Er blijkt niets meer van een samengaan met Limmen. Zelfs is de Schout van Heiloo in 1430 ook die van Oesdom. Er is mogelijk het volgende gebeurd: toen Limmen in 1397 door verarming terugviel van 8 naar 5 schepenen, zal óók de banne-unie Limmen-Oesdom zijn opgehouden te bestaan. Oesdom kreeg een eigen bestuur (schout).

De doorwerking in de abdij-administratie zal in verband kunnen staan met afspraken, vererving van landgoed enz. Tot de samenvoeging Heiloo-Oesdom in 1509 daar een einde aan maakte.

Kees Drijven

De bronnen:

v.d. Aa	Geografisch woordenboek der Nederlanden
Lams	Groot Privilegie en Handvest boeck van Kennemerland
Heussen/v. Rijn	Oudheden en Gestichten van Kennemerland
Soeteboom	Saan-Lants Arcadia
Meilink	de Egmondse archieven
Hof	De abdij van Emond
Hooft, P.C.	Boexken van Germanië Bijdr. Bisdom Haarlem RAAP-rapport
Belonje	Duinzicht te Limmen
de Cock	Bijdr. tot dehist. geografie van Kennemerland
“	Aantekening bij de naam Smee(de)
Blok	Oud Kennemerland
“	Naamsveranderingen.. .in de midd. plaatsnaamgeving in Utrecht en Holland
de Goede	West Friese buurtschap

LIMMEN IN DE TIJD VAN KONING WILLEM I (vervolg)

Bij koninklijk besluit van 2 april 1817 werden Limmen en Heiloo dus weer zelfstandige gemeenten, nadat zij bij 'Keizerlijk Decreet' met ingang van 1811 bij elkaar waren gevoegd.

De Keizer zat veilig opgeborgen op St. Helena; zijn decreten werden door Willem's Koninklijke Besluiten om zeep geholpen. 'Municipaliteit' werd 'Gemeentebestuur', de 'Assessoren' werden weer 'Schepenen'. Tot zover deed de restauratie z'n werk. De slogan 'Vrijheid-Gelijkheid-Broederschap' waarmee de Bataafse Republiek zo enthousiast begon in 1795, verstomde en men vroeg zich af of er van al dat moois nog iets was terechtgekomen.

Je krijgt de indruk dat het antwoord 'nee' moet zijn. Ongetwijfeld waren de bedoelingen goed. Velen zagen in dat het autocratische bewind van vóór de omwenteling in Frankrijk en de Oligarchie van Regenten, onder welwillend toezicht van de slappe Stadhouder Willem V bij ons, niet langer kon worden getolereerd. Maar democratie leverde de omwenteling onder Bonaparte zeker ook niet op, alle mooie plannen over 'macht aan het volk' en 'mensenrechten' ten spijt.

Dan komt de zoon van de verdreven stadhouder als koning Willem I het bestuur over 'De Nederlanden' op zich nemen. De Belgen zijn er niet blij mee; de Hollandse zuinigheid was ook toen al bij de Belgen bekend en zij noemden hem dan ook 'de koperen Koning'. Bovendien was hij protestant en dat was in het katholieke zuiden een min; met de Oranjes hadden ze in het zuiden niet zulke beste ervaringen. In de noordelijke Nederlanden kreeg hij echter wel de handjes op elkaar; hier werd hij 'Koning koopman' genoemd. Inderdaad deed Willem z'n best om de lome, conservatieve instelling van de Nederlanders nieuw leven in te blazen en ze te bewegen nu eindelijk eens met vernieuwingen te beginnen. De landen rondom ons heen waren al lang geïndustrialiseerd, maar Nederland sukkelde nog op de oude voet verder. Ook op het gebied van landbouw viel er heel wat in te halen.

Dat de sloomheid onzer voorvaderen internationaal bekend was mag blijken uit de verzuchting van de Duitse dichter Heinrich Heine:

"Als de wereld vergaat, ga ik naar Nederland want daar gebeurt alles vijftig jaar later."

MIDDELEN VAN BESTAAN

In het begin van de 19de eeuw telde Limmen 430 inwoners en waren er 300 koeien in het dorp aanwezig. De meeste daarvan wel bij de boeren, maar ook tuinders en landbouwers hielden graag een of twee koeien, voor melk, boter, kaas en mest. Die 430 mensen woonden in 75 huizen, dat is 5,7 mensen per woning. Er zullen dus wel veel grote gezinnen bij zijn geweest.

De meesten hadden een eigen bedrijfje of boerderij, want de statistiek vermeldt: *"getal der dagloonders, handwerks-gesellen en andere werklieden: 21."* Voorts waren er 68 paarden, 37 wagens, *"7 groote off gewoone karren en 2 kleine off stortkarren."*

Ons dorp had 2 bakkers en 1 korenmolen (de Mol). De grond waarvan de mensen de produkten moesten halen was nogal verschillend van aard en kwaliteit. Tenslotte is de strandwal een oude duinenrij en behalve dat die in het algemeen uit licht zand bestaat, is hij ook ongelijk van hoogte.

Zo ligt de westkant van Limmen bijna twee meter hoger dan Dusseldorp en Kiefteland. Het hoogste punt ligt langs de Hogeweg en vandaar zakt het niveau zowel naar oost als naar west.

Dat betekende in die tijd, toen er nog niet aan beregenen kon worden gedacht, dat lichte zandgronden op de hoge delen van Limmen snel uitdroogden.

Bij de heffing van grondlasten hield men met dat soort factoren wel degelijk rekening. In de "Tabel van klassifikatie der grondeigendonnen van de gemeente Limmen, kanton Alkmaar" leest men onder "Graad van vruchtbaarheid van de grond": *"Het beste gedeelte van de grond is in vergelijking met andere gemeentens van het kanton van niet meer dan middelmatige hoedanigheid, en het mindere gedeelte van schraalen aard. Het meerendeel van hetzelfde bestaat uit graslanden die afwisselend geweid en gehooid worden en door de hele gemeente verspreid liggen."* Onder "Voortbrengselen van den grond" staat te lezen: *"Haare voortbrengselen bestaan voornamelijk in garst, rogge, een weinig schaarhout en opgaande bomen."*

En dan volgt een verdeling in zeer veel klassen en iedere klasse heeft z'n prijs. Hoe dat er uit ziet vertel ik een volgende keer, want, beste lezer, de vorige keer heb ik U nog een roddelverhaal beloofd en dat moet dus. Daar komt ie dan:

LASTERTAAL, VLOEK- EN SCHELDWOORDEN

Wangedrag van kwajongens is van alle tijden. Dat ons mooie dorp daar in het verleden ook niet tegen gevrijwaard was, lezen we in een procesverbaal uit 1832. De 43-jarige Trijntje Vlam "van beroep herbergierster, wonende te Limmen", doet op 22 augustus van dat jaar aangifte van wat zich bij haar heeft afgespeeld in de avond van de 20e augustus.

Daartoe heeft zij zich naar Dampegheest begeven, alwaar de inmiddels tot burgemeester benoemde Schout Mr. Mathijs Weldijk haar verhaal heeft opgetekend.

Ofschoon dat niet vermeld wordt, zou je vermoeden dat het op een zaterdag- of zondagavond moet zijn geweest: er was nogal wat volk in de uitspanning en behalve de Limmers waren er ook 'vreemdelingen'.

De bij Trijntje Vlam inwonende Adrianus Lagewij was met haar meegekomen om Trijntjes verhaal te bevestigen en er bovendien nog zijn eigen bevindingen aan toe te voegen. Het was allemaal niet mals wat die opgeschoten binken hadden uitgehaald. Bovendien was het niet de eerste keer en het zou ook niet de laatste keer zijn. Of er enige aanleiding was wordt niet vermeld, maar of er was een aanleiding óf ze hadden al een glaasje te veel op toen ze aan de herberg-heibel begonnen. Dat zou je tenminste kunnen afleiden uit hetgeen te lezen staat in:

HET PROCESVERBAAL

Daarin wordt nl. vermeld dat "Andries, Jan en Klaas Winder, allen alhier woonachtig bij haar waren binnengekomen met het zichtbaar oogmerk om baldadigheden te plegen, alzoo zij zich dadelijk door onbetamelijke vloeken en scheldwoorden onderscheiden, en lastertaal uitbraakten, zoo ten opzichte der regering (gemeente bestuur) als omtrent de menschen welke aldaar zaten om zich te ververschen, dat vervolgens meerdere personen uit de gemeente Limmen waren ingekomen en zich aldaar bevonden, waartegen zij rusie maakten en het rumoer al groter werd.

Toen de vreemdelingen vertrokken waren had zij (Trijntje) alle moeite aangewend om hun (de Winders) buiten 's huis te krijgen, dat haar eindelijk gelukte..."

Wel staat er dan nog vermeld dat de booswichten haar *"eenige schade door het breken van vlesschen en glazen te hebben toegebracht"* en *"...dat zij buiten 's huis zijnde met allerlei dreigementen er weder in wilden en daarbij met allerhande geklop en geraas om en aan het huis, haar tot middernacht op een onbetamelijke wijze hadden bejegend en verontrust."* Het feit alleen al dat Trijntje die drie jongens buiten de deur kon werken is toch wel even onze aandacht waard, dacht ik zo. Te meer nog waar het procesverbaal vermeldt dat *"...de persoon Adrianus Lagewij, die bij haar inwoonde, naar de zolder was geweken om mogelijke mishandeling te vermijden..."*

SCHIPPERSJONGENS

De Winders waren schippers. Zij voeren op de schuit van vader Arie en je moet er van uit gaan dat het stevige knapen waren. Dat moest ook wel in dat vak want de schepen waren in die dagen nog alleen met zeil getuigd. Door de kanalen en vaarten moest men meestal 'jagen', d.w.z. dat je met een haampje om, aan een lange lijn de schuit door de vaart moest trekken, lopend over een langs de vaart gelegen jaagpad of op de dijk. Bij tegenwind en een zwaar beladen schuit was dat een stevig klusje en daar had je potige jongens voor nodig.

Dat Trijntje in haar eentje die drie knapen even buiten de deur kon zetten betekent in ieder geval dat zij het fatsoen oprachten om tegen een vrouw geen fysiek geweld te gebruiken.

Nee, maar dan Adrianus Lagewij: die deed het bijna in z'n broek voor de Winders. In plaats van assistentie te verlenen bij de uitzetting, vluchtte hij in allerijl naar de zolder alwaar hij zich veilig kon wanen voor mishandeling...

Dappere Adriaan vertelde ook nog aan de Schout dat hij door het zolderraampje luid om hulp had geroepen om de aandacht te trekken *"...en zo mogelijk assistentie te bekomen en van de bedreigingen ontslagen te worden..."* Dat had evenwel niets uitgehaald want er wordt vermeld dat de kwajongens *"...eindelijk vertrokken, met enkele anderen uit de gemeente welke bij hun waren."*

Tot zover het gebeurde. Storm in een glas water, zou je zeggen.

GEUZEN

Mr. Mathijs Weldijk wenste niet over een nacht ijs te gaan. Hij wilde ook wel eens van herbergbezoekers zelf horen hoe erg of het nu wel geweest was. Daartoe riep hij een aantal mensen op, waarvan bekend was dat die ten tijde van het incident in de herberg aanwezig waren geweest. Hij vroeg de zes mannen om "*.. .getuigenis der waarheid af te leggen.*"

Als eerste getuige wordt gehoord: "*Jacob Adrichem, oud 26 jaren van beroep stierleider, wonende alhier, welke verklaarde, slechts bij afwisseling daarbij aanwezig te zijn geweest, en dus geene nauwkeurige verklaring van het voorgevallene te kunnen geven als dat door Andries, Jan en Klaas Winder rusie en groot rumoer is gemaakt.*"

Tweede was Jacob Veldt, oud dertig jaren, van beroep landbouwer, wonende mede alhier. Jacob zei: "*...meerdere deels in een ander vertrek te zijn geweest...*" een beetje gerommel en zo, meer niet. Ook zijn naam was haas! Maar dan de twee volgende getuigen, die wisten wel van wanten: "*Pieter Mooi, oud acht en twintig jaar, van beroep landbouwer, wonende alhier en Jacob Schol, oud zes en twintig jaar, boerenknecht, wonende mede alhier.*" Die twee hadden het een en ander te melden. Zij haalden breed uit en vertelden hoe zij Jan en Klaas Winder "*.. .beledigende en onbetamelijke scheldwoorden, zoo ten aanzien van den Heer burgemeester als ten opzichte der bewoonders onder de benaming GEUZEN hadden hooren uitspreken.*" Het getuigenis ging door t/m het buitengebeuren: dreigementen, trappen, slaan tegen de deur enz.

In het jaar 1992 valt ons op dat het woord 'Geuzen' in die tijd tot de scheldwoorden behoorde. Immers wij leerden dat de Geuzen zo dapper waren en dat we hun voorbeeld moesten volgen om goede vaderlanders te worden.

DE BLOEDRAAD

Om dat te kunnen begrijpen moeten we even terug in de geschiedenis. We gaan naar het jaar 1575. In onze streken waren de Spanjaarden verdreven en de Geuzenleider Sonoy had zijn 'Geuzenbloedraad' ingesteld. Nou had Sonoy toch al een gloeiende haat tegen alles wat katholiek was en katholieke boeren die er van werden verdacht ook maar iets ten voordele van de Spanjaarden te hebben gedaan (al was het een slok water aan een dorstige soldaat) werden voor de bloedraad geslept en geëxecuteerd .

Dat heeft veel boeren in onze streken het leven gekost. Zo iets liet diepe sporen na en zo bleef bij ons het scheldwoord 'Geus' nog tot ver in de vorige eeuw een grove belediging.

Gezicht op 't oude kerkje te Limmen;

Maar terug naar het getuigeverhoor: De volgende getuige was Jan Koper, 27 jaar oud, van beroep boerenknecht, alhier woonachtig. Hij had gezien hoe "...de vlesschen en glazen van de tafel in stukken geraakten." Ook bevestigde hij het geweld buiten het huis.

De laatste getuige was Albert Schipper, oud veertig jaar van beroep winkelier en venter, (oei, dan kan je maar beter niks gezien hebben, als je een nerinkje hebt). Ja, och, hij had ook wel wat gehoord, over Geuzen en zoo, en wat andere scheldwoorden, maar gezien, nee, toen was hij al weg. Hij hield niet van baldadigheid...

De Magistraat van Limmen besluit zijn procesverbaal als volgt: "*Van welke verklaringen en getuigenissen wij dit procesverbaal hebben opgemaakt en voorgelezen aan de comparanten, die hetzelfde met ons hebben geteekend.*" En dan volgen de handtekeningen van de zes plus die van de burgemeester.

En wat voor straf kregen die jongens nou, hoor ik U denken. Wel, zo'n procesverbaal werd naar de kantonrechter in Alkmaar gestuurd en die moest er dan wat mee doen. Volgende keer eens kijken wat de rechter er van vond en wat de jongens als verweer aanvoerden.

P.A. van der Steen

ONDERWIJS IN LIMMEN VAN VOOR DE 19de EEUW

Portret van een schoolmeestersambt

De 16de eeuw, de tijd der Reformatie, bracht vernieuwing en verandering. Het onderwijs werd gestimuleerd en de belangstelling ervoor nam toe. De Staten der Republiek bepaalden nieuwe schoolreglementen die hun basis vonden in de hervormde gedachte.

Voorschriften voor het schoolmeestersambt behelsden o.m. "dat een meester vóór hij in dienst trad eerst de geloofsbelijdenis der Nederlandse Kerken aflegde of, als hij katholiek was, de Catechismus ondertekende". Vooral in 't westen des lands leidde deze reorganisatie tot hernieuwing en tot oprichting van vele nieuwe schooltjes. Maar de belangstelling voor het schoolwezen in onze streken was altijd al groter dan elders in het land. Men had in de middeleeuwen o.a. de 'Cleine scole', de lagere parochieschool die door de graven was gesticht. Het is mogelijk dat ook de Ambachtsheer van Limmen serieuze aandacht voor het onderwijs had en tot de stichting van een school overging.

Het toezicht op het onderwijs werd in die tijd door de parochiepriester gehouden. In de tijd der hervorming was dat toevertrouwd aan geref. kerkeraden en classicale besturen. Die inspecteerden eens per jaar de kerk en het nabijgelegen schooltje om "gestadigh daerop te sullen letten, of dit (het lesgeven) bij de schoolmeester wort nagecomen".

De 17de eeuw. Het school ambt in Limmen

Onderwijs in Limmen bestaat al zeker vanaf de tijd dat de hervorming hier voet aan de grond kreeg (±1582). De eerste schoolmeester mij bekend, is Heyndrick Jacobs uit de beginjaren 1600.

Het was gebruikelijk dat de meester naast zijn school ambt ook taken moest vervullen aan de kerk. Nu was het katholieke kerkje aan de (Zuid)kerkelaan door de Staten aan de hervormde gemeente toegewezen.

De meester stond dus onder hun toezicht en bekleedde onder die vlag o.a. het kosterambt.
Hij woonde dicht bij de kerk en ook het schooltje stond daar.

De latere school aan het begin van deze eeuw.

Zijn vrouw moest de kerk aanvegen en spinnewebben wegragen. Het behoorde haar toe "deKercke reyn te houden". Een brief uit 1624 van de herv. kerckeraad van Limmen verhaalt van een voorval dat op 22 oct. plaatsvond. Er was een stoel bevuild in de NH kerk. Degenen die dat ontdekte, Neeltje Ariaens, heeft de stoel "selve schoongemaect" omdat "des schoolmeesters vrouwe wat lange beyde eer sy quam". De meester had ook nog het grafdelven als taak en "'t kerckhof reyn houden, het singhen voor en nae de predicacy, het luyen van den toorenclock en het stellen, regulieren, smeeren ende schoonmaecken van 't uurwerck".

Belangrijk was hij ook voor de dorpsregering, zoals blijkt uit een oorkonde van de "vierden may anno 1648". Daarin getuigde "Mr Symon Andriesz. Boom, schoolmeester tot Limmen", in een eedverklaring van de schout van Limmen. De meester was een van de weinigen die goed kon lezen, schrijven en rekenen.

Vaak had hij daarom taken van administratieve aard zoals het schrijven van de gemeentebrieven en het bijhouden van de belasting boeken.

De 186 eeuw. Het tractement der Limmer 'mester'.

'Mester' Klaes (Claas Croone) stond hier in de eerste helft van de achttiende eeuw voor de klas. In 1733 ontving hij een tractement van fl.98,- en 8 stuivers per jaar uit de dorpskas. Daarbij was een zeker bedrag aan 'verscot' geld inbegrepen (zie verderop). Zijn werkelijk tractement bedroeg fl. 97,- en 12 stuivers per jaar. Dit bedrag zou tot aan de 19de eeuw hetzelfde blijven. Het was algemeen gebruik dat het tractement uit de dorpskas werd betaald. In de 19de eeuw merkte een schoolopziener over Limmen op dat het een voorrecht was. Hij bedoelde waarschijnlijk dat hier in Limmen 'alle' onkosten vergoed werden. De schoolmeester moest er echter zijn hand- en spandiensten voor in de plaats stellen, en nog veel meer om wat bij te verdienen. Want een vetpot was het niet. Toen Claas in 1748 afscheid nam van de school gaf zijn moeder hem nog een leuk douceurtje mee: "fl. 42,- over vijf jaare per order wegens de schoolmeester".

Claas Mijburgh werd de nieuwe meester, maar die bleef hier slechts één jaar. In maart 1749 stond Harmandusz. Backers voor de klas. Deze hield het uit tot ongeveer eind 1750. Bij de afrekening op zijn vertrek kreeg hij fl. 69,- en 14 stuivers. De uitbetaling van het tractement was eens per jaar of een deel van het jaar tot aan het vertrek. Het dienstjaar ging in bij de indiensttreding. Tijs Bosman trad aan in jan. 1751. Deze schoolmeester zou hier in Limmen 36,5 jaar voor de klas staan. Tijs hield o.a. het schotboek en het morgenboek van de gemeente bij. Naast zijn tractement kreeg hij nog een (wisselend) bedrag aan 'verscot'.

Over 1761 was dat fl. 15,- en 4 stuivers. Mogelijk was dit 'verscot' een bijstand voor zijn diensten. Of een voorgeschoten bedrag. 'Schot' was een belasting, een geldelijke verplichting die elke burger had te betalen. Dat werd aan de deur opgehaald. Als schotvanger of schotgaarder bepaalde Tijs het schot en haalde het op. Voor deze baan kreeg hij fl. 3,-. Ook verzorgde hij de administratie "van trouwe en begrave". Op slot werd hij nog in 1768 vervangend schout en secretaris voor (minstens) een jaar. Hij ving daar fl. 85,-en 5 stuivers per jaar voor. Zijn aanstelling hield waarschijnlijk verband met het overlijden van schout Halmael. Eind mei 1787 werd het tijd voor Tijs om te stoppen.

Het 'beroepen' der meester en zijn 'vertreck' Poulus Zomer was de man die de spullen van de nieuwe meester, Albert de Wit,

per schip ophaalde uit Schardam. Een verre reis, waar hij fl. 12,- en 6 stuivers vergoeding voor kreeg. Albert de Wit kreeg fl. 12,- reiskostenvergoeding.

Nauwelijks vier maanden later haalde Arie Jansz. Klufft met zijn wagen de volgende schoolmeester naar Limmen nl. Gerrit Muntjewerf. Arie gebruikte nog "eenige verteering" onderweg, die hem ook vergoed werd.

In okt. 1787 begon Gerrit Muntjewerf aan zijn baan. Gerrit was een kunstzinnig man hoewel hij dat uitleefde op grafzerken. In sierlijke letters beitelde hij teksten zoals: "Hier rust het stervelijk deel van hem, die zich in 't leven, met lijv en ziel geheel aan God, heeft overgegeven". Dit versje staat op de steen van Willem Engels, ondertekend met G.M. Deze zerk ligt nu nog in de vloer van het NH kerkje.

Na Gerrit, die schoolmeester werd in Uitgeest, kwam Bernardus Felix naar Limmen. Hij had de advertentie gelezen 'omtrent de vacature' in de courant van de 'Courantiers Joh. Enscheede en Zoonen'. Op 24 febr. 1791 trad hij in dienst.

Al eerder in de 18de eeuw werd het school ambt per advertentie in de krant gezet. In 1749 bijvoorbeeld, kreeg de dominee fl. 3,- "om in de courant te late sette het schoolmeestersambt fakant".

Interessant is de rol die Jan Jansz. Peys vervulde tussen de tijd van vertrek van Gerrit en de komst van Bernardus. Jan Peys kreeg nl. fl. 3,- voor " 't luyen en opwinden der klok". Hij nam even de taak van de schoolmeester over. Op 13 febr. 1791 kreeg dezelfde Jan fl. 16,- voor de "halve verteering der bij 't beroepen van een nieuwe schoolmeester", 1 mei 1793 betaalde Jan fl. 75,- als zijnde zijn vijfde en laatste "termyn der kooppenningen van de herberg de St. Cornelis". Dus Jan was kroegbaas en in zijn herberg vond de kennismaking met de kandidaat schoolmeesters plaats.

Jan Peys luidde niet voor niets de klok, want hij woonde dicht bij kerk en school. De St. Cornelis stond op de plek waar nu 'Ons huis' staat. Ongeveer 1,5 jaar nadat Bernardus Felix aantrad, is Jan Peys alweer doende een nieuwe kandidaat meester van z'n natje en droogje te voorzien, nl. Frederik Thuyt. Paulus Soomer (Poulus Zomer) haalde hem met zijn schip uit Boskoop. Frederik bleef hier tot 16 mei 1795. Dan melden zich zelfs vier kandidaten. In de herberg St. Cornelis worden ze geëxamineerd door Gerrit Muntjewerf, de vroegere schoolmeester van Limmen. De eer valt te beurt aan Willem Metz. Eind mei 1795 staat hij voor de klas.

Deze Willem, die in 1791 schoolmeester werd in Knollendam, bleef in Limmen tot 1 juli 1857 zijn diensten vervullen. In totaal 66 jaar onderwijzer waarvan 62 in Limmen (zie jaarb. 3).

Kees Druiven

Bronnen:

Lams Groot Privilegie en Handvest boeck van Kennemerland I
 Bijdragen tot de geschiedenis van het Bisdom Haarlem
 Belastingarchief Limmen

UIT DE HANDELINGEN DER SCHOUT

Het geval van het kermisbed

Wie het idee heeft dat vroeger alles pais en vree was, komt bedrogen uit. De verhalen in de voorgaande jaarboekjes van Oud-Limmen zullen die droom al ruw verstoord hebben.

Soms waren er echter klachten over minieme schade of overlast, die de schout vermoedelijk ook liever kwijt dan rijk was.

Een zo'n geval en ook wel een vreemdsoortig verhaal, is de volgende aanklacht over een insluiping.

Op de eerste september 1819 verschijnt bij de Schout ene Pieter Duyn, landbouwer, 75 jaar. Hij komt melding maken van het feit dat er die nacht een vreemde bij hem in huis is geweest, waarvan niemand wist. De schout doet ons van de toedracht van deze ontdekking op de volgende wijze verslag:

"Jan Kuys, oud zestien jaren, van beroep metselaarsjongen, wonende te Castricum des morgens circa zes uren. met zijne makkers daar ter plaatse te werk komende, zag bij het openen der voordeur op de koestal een perzoon, welke hem ontdekkende zich van daar naar de dorsch verwijderde.

Hij gaf zijne kameraden daarvan kennis, maar deze wilden hem niet geloven, waarop hij den dorscher (zijnde een broeder van den Comparant) zulks te kennen gaf, die dit weder aan de vrouw en deze aan haren man berigtte, zoodat men eindelijk besloot eens op den dorsch te zien, werwaarts de Comparant en deszelfs Broeder, vergezeld van de knegt, zich begaven, de laatste voorzien zijnde van hooivork."

Jan en alleman werd dus gewaarschuwd en de boerderij in rep en roer gebracht, voordat iemand durfde kijken. Maar ook toen waren er Limmers die niet voor een kleintje vervaard waren.

"De knegt met name Dielof Hollander begaf zich op het hooij en zaad, op welk laatstgemelde hij een mansperzoon vond in eene zittende houding, welke hij dreigde aan de vork te zullen steken, indien hij geen antwoord gaf. Dit niet bekomende dreigde hij andermaal met eene zware vloek, waarop de vreemdeling opstaande, zeide "Doet mij geen kwaad, want ik heb ook geen kwaad gedaan." Op de vraag wat hij daar deed antwoorde hij: "Ik heb hier geslapen Pieter Duyn en omdat ik het niet durfde vragen, heb ik het maar stil gedaan." Op de vraag "Wanneer ben je er dan in gekomen?" was zijn antwoord, "gisteren avond". De Comparant ontstelde op het horen noemen van zijn naam, te meer daar hij de perzoon erkennende aan den vreemdeling vroeg "Zijt gij het Jan Voormeer?" waarop hij een bevestigend antwoord gegeven hebbende de schoenen, die hij in zijne handen had, aantrok en op een ogenblik verdween. Volgens het zeggen van een der metselaarsknegt, welke dit toevallig zag, zich van het erf begaf en den weg naar Heilo opging. Naar op de knegt van den Comparant hem volgde tot even onder de banne van laatstgemelde Gemeente."

De indringer blijkt dus een bekende van Pieter Duyn, maar gaat er even goed als een haas vandoor. De ontsteltenis van de boer is minder te begrijpen, want ze blijken al meer contact met elkaar gehad te hebben.

"De Comparant verklaarde wijders dat een klein hondje des avonds circa 9 uren zeer sterk in huis blaffe; dat een grotere hond, welke mede in huis was en van gemelde Jan Voormeer afkomstig, slechts een knor of grom gaf; dat zijne vrouw hem des morgens verhaald had, dat zij dien vorigen avond bij het blaffen van het hondje zich zo beangstigd had, dat zij niet durfde omkijken, daar het was als of zij iemand op de gang hoorde lopen. Dat hij Comparant niets vermist had, voor zoverre hij konde nagaan, doch dat zijn knegt uit een broek, welke hij van de kermis komende, dien nacht had uitgetrokken en op zijn kist gelegen, drie a vier Guldens miste. Dat die kist stond op de koestal waarbij gezegde Jan Voormeer zich bevond, toen hij door bovengemelde jongen ontdekt werd."

Moeders heeft dus flink in de rats gezeten voor spoken of dronken lui. De knecht heeft bepaald gedacht dat hij hier een mooi excuus had om een deel van z'n kermisgeld te verantwoorden. De vier gulden zal tegenwoordig zo'n fl. .40,- vertegenwoordigen. Maar als de kermis toen gevierd werd zoals tegenwoordig, dan is het wel heel goed mogelijk dat het gewoon weggeraakt of opgemaakt is. Waarschijnlijk is Jan Voormeer z'n knip eerder leeg of z'n hoofd eerder vol geraakt en heeft hi j gedacht dat hij maar beter ergens een uiltje kon knappen, want:

"Dat hij Comparant niet wist hoe gezegden Jan Voormeer in zijn huis gekomen was, doch dat hij vermoedde, dat bovengemelde des avonds circa 9 uren, wanneer de Comparant met zijne vrouw en broeder een kopje koffij dronken, op de dorsch was geslopen, waarvan de deuren hadden aangestaan, en zich op het hooij had begeven, waar zijn knegt een kuil had gevonden, in welke een mensch scheen gelegen te hebben."

"Van al het welk wij op den tweeden dezer maand September hebben opgemaakt dit Proces Verbaal, 't welk comparant niet heeft kunnen onderteekenen, daar hij niet kan schrijven."

was getekend

M. H. Weldijk
Schout

Kees Droog

DE GEMEENTERAAD VAN LIMMEN IN 1909

In 1909 bestond de Gemeenteraad uit de volgende personen:
S.G.L.F. baron van Fridagh, burgemeester en gemeentesecretaris.
Wethouders: Corn. Breedveld en A. de Groot.
Raadsleden: N. de Jong, T. Valkering, W. Kooy, J. Kleef en C. Vis.
In de loop van dat jaar zou er overigens nog een verandering in de samenstelling komen.

14 JANUARI 1909

Een belangrijk deel der beraadslagingen ging over de veldwachter en wel de heer Wokke.

De veldwachter was niet alleen een persoon welke toezicht moest houden op de naleving der wetten en verordeningen, nee, hij had diverse taken. Hij was tevens gemeentebode, waardoor hij brieven van de gemeente moest bezorgen op de juiste adressen. Verder was hij inner der havengelden. Als er een boot in de haven aanmeerde, moest hiervoor betaald worden aan de veldwachter.

Tenslotte was hij ook nog hooisteker. Dit laatste hield in dat hij bij de boeren moest gaan controleren of er geen hooibroei ontstond. Om dit te constateren stak hij een ijzeren pen in het hooi. Na enige tijd trok hij de pen er weer uit en als deze dan te heet was, moest het hooi uit de boerderij gehaald worden. Hierdoor kon boerderijbrand vaak worden voorkomen.

De heer Wokke had te kennen gegeven niet al die taken te willen stoppen i.v.m. de pensioengerechtigde leeftijd. Zijn pensioen zou fl. 250,- per jaar zijn en dit vond hij toch wel wat weinig, dus verzocht hij de Raad of het misschien een beetje meer mocht zijn.

De burgemeester is vervolgens bij hem thuis op bezoek gegaan om de persoonlijke omstandigheden te bekijken. Hij stelde de Raad vervolgens voor om fl. 300,- pensioen per jaar uit te keren.

Toen dit in stemming werd gebracht, bleek dat beide wethouders tegen het voorstel waren. Niettemin werd het voorstel aangenomen. Naar aanleiding van deze beslissing deelde wethouder de Groot mede dat hij zijn ontslag nam als lid van de Raad en dus als wethouder.

Hij vond dat *"hij niet de verantwoordelijkheid kan dragen voor de verhoging der uitgaven, en zijne gezondheidstoestand een ongunstige invloed ondervindt door den weinigen steun zijner medeleden."*

De overige raadsleden en de voorzitter spraken hun leedwezen uit over dit besluit en hoopten dat hij erop terug zou komen alvorens het ontslag schriftelijk in te zenden.

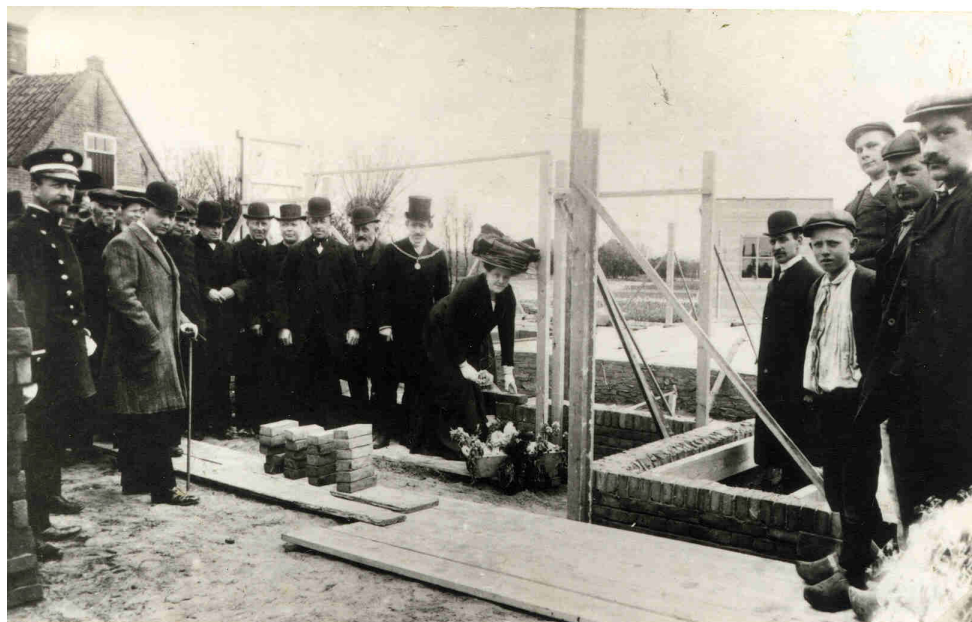
19 MEI 1909

Tot opvolger van de heer Wokke werd benoemd de heer P.B. Annaert, van beroep marechaussee en woonachtig in Strijbeek, bij Breda. Ongehuwd ontving hij als veldwachter en gemeentebode een jaarsalaris van fl. 30,-; als hij gehuwd zou zijn werd dit fl. 50,- omdat hij dan ook een huis moest huren en een huisvrouw onderhouden. Als hooisteker ontving hij fl. 20,- per jaar en als inner der kadegelden ontving hij 20% van de opbrengst. Vermoedelijk zal hij zeer nauwgezet de gang van zaken in de haven in de gaten hebben gehouden. Voor deze veldwachter werd er wel een woning met cachot gebouwd aan de Rijksweg, welke op 1 juli 1909 klaar zou zijn.

In deze vergadering van 19 mei kwam ook de hondenbelastingen ter sprake. In 1909 moet per hond toch al het bedrag van fl. 4,- betaald worden. Veehouder P. van Til had bezwaar aangetekend tegen de aanslag, omdat hij in de loop van het jaar zijn hond had opgeruimd. Na enige discussie besloot de raad een korting toe te kennen van fl. 0,50.

Ook de tuinder G. Vooren had een korting aangevraagd, omdat volgens hem zijn hond nooit op de openbare weg kwam. Maar helaas, enkele raadsleden hadden de bewuste hond wel degelijk op de straat zien lopen en dus: geen korting!

In de rondvraag van deze vergadering vroeg de heer Vis aandacht voor het veel te snel rijden van automobielen en motorfietsen binnen de bebouwde kom. Als bebouwde kom rekende men vanaf het kruispunt Rijks- en Visweg tot de Limmerbuurt. De burgemeester was van mening dat de bebouwde kom eigenlijk gerekend moest worden vanaf de tramwissel (even voor de Kerkweg) tot de Limmerbuurt en hij zou een dergelijke regeling overwegen. Tevens zou hij de veldwachter meer toezicht doen houden op de naleving van de verordening, waarin vermeld staat dat de toegestane snelheid aldaar 12 km. per uur is.

De eerste steenlegging door mevrouw van Fridagh voor het raad- en gemeentehuis in 1909. De politiewoning met cachot was daaraan toegevoegd.

12 AUGUSTUS 1909

Met eenparige stemmen werd besloten eervol ontslag te verlenen aan lantaarnopsteker C. Schol. Tot zijn opvolger werd benoemd de rijwielhersteller J. v.d. Eng. In deze vergadering werden de verpleegkosten van ene J. Zonneveld besproken. Want wat was het geval?: In 1908 was er in Limmen een ongeluk gebeurd. De heer Zonneveld uit Beverwijk was in Limmen onder de tram geraakt en zonder enige voorkennis van het Gemeentebestuur in het ziekenhuis verpleegd. Eigenlijk had de gemeente Beverwijk de rekening van fl. 159,- moeten betalen, maar omdat het ongeluk in Limmen was gebeurd had de gemeente Limmen dat maar gedaan. Het College van Gedeputeerde Staten (dat alle besluiten goed moet keuren) vond dat er aangaande dit geval een verzoek aan de gemeente Beverwijk gedaan zou moeten worden om mee te betalen aan deze rekening. Er werd daarom besloten een bijdrage van de gemeente Beverwijk aan te vragen. Vervolgens kwam een begroting ter sprake voor aanleg of verbetering van de paardepaden van de Disseldorperweg met Zuidkerkelaan, Schoollaan, Visweg en Vischlaantje voor de prijs van fl. 4500,- en uit te voeren door de heer J. Schol uit Alkmaar.

Ook werd de jaarrekening van 1908 aangeboden
Aan ontvangsten was er fl. 20316,82
De uitgaven bedroegen fl. 19937,04
Derhalve een batig saldo fl. 379,78⁵
Dat is in 1992 wel een beetje anders!

De Hollandse IJzerenspoorweg Maatschappij en het bestuur der Noord Zuid Hollandsche Tramwegmaatschappij waren overeengekomen dat de tramlijn in Limmen zou worden overgedragen aan de laatste. De voorzitter zei dat het de bedoeling was dat in de toekomst de tram van elektrische beweegkracht zou worden voorzien. De heer Kleef vroeg aandacht voor het snelle rijden der tram in de Limmerbuurt en dat dit in een verordening zou moeten worden geregeld.

Een volgend punt was de Algemene Politieverordening inzake melkvoorziening.

Er moest volgens het College een aanvulling komen om te kunnen verbieden dat de melk in open vaten zou worden vervoerd. De heer de Jong was van mening dat het voor de melk slecht was als deze meteen na het melken van de koeien werd afgedekt. De heer Valkering vond het allemaal toch wat bezwaarlijk omdat de melk vóór de verkoop toch nog gezuiverd zou worden.

Na enige discussie besloot men o.a. de volgende artikelen op te nemen:

"45a

Het is verboden vaart- of slootwater of in het algemeen water, dat volgens het oordeel van Burgemeester en Wethouders onzuiver of besmet is te gebruiken voor het winnen, bereiden of bewaren van voedingsmiddelen, en voor het reinigen van vaatwerk en gereedschappen bestemd om daarbij te worden gebezigd."

"45b

Het is verboden de melk, voor algemeen gebruik bestemd, anders te vervoeren dan in stofdicht gesloten bussen, kannen, flesschen, vaten, emmers en dergelijk vaatwerk. Voor de afsluiting mag geen gebruik gemaakt worden van hooi, stroo, lappen, ongeparaffineerd papier of andere voor de melk schadelijke stoffen."

Dit was dus ongeveer 85 jaar geleden het inzicht over hygiëne.

27 SEPTEMBER 1909

Op deze datum kwamen er 2 nieuwe wethouders in functie. De heer A. de Groot had te kennen gegeven niet langer wethouder te willen zijn, om de eerder genoemde redenen. Maar ook de heer Breedveld gaf de pijp aan Maarten. Hun zetels in de Raad werden ingenomen door de heren Pieter Kuys en Cornelis Pepping, waarna tot wethouders werden gekozen de heren N. de Jong en P. Kuys.

Een van de ingekomen stukken betreft een brief van het College van G.S. waarin zij vroegen de Raad voor te stellen het huis 'Het Klooster' op Disseldorp, bevattende 3 woningen en eigendom van J. Stuijbergen, onbewoonbaar te verklaren. Dat waren drie woningen achter de slagerij van Klaar Meegdes.

Het college van B en W zal de zaak eerst nog onderzoeken alvorens tot een dergelijk besluit te komen. In deze vergadering besluit men ook om jaarlijks fl. 50,- te storten bij de Boerenleenbank vanwege het latere pensioen voor de veldwachter, die nu 27 jaar oud is.

De nieuwbouw van een gemeentehuis met veldwachterwoning aan de Rijksweg wordt vervolgens uitgebreid besproken. Er werd besloten voorlopig fl. 5000,- hiervoor beschikbaar te stellen.

10 OCTOBER 1909

De veldwachter kreeg i.v.m. zijn aanwezigheid op de kermis en met Koninginnedag fl. 19,- gratificatie, waardoor zijn inkomen wat meer acceptabel werd.

18 DECEMBER 1909

Het gemeentebestuur had advies gevraagd aan de Gezondheidscommissie en de Inspecteur der Volksgezondheid i.v.m. de mogelijke bouw van een cholera-barak. De voorzitter adviseerde eerst aan het Witte Kruis nog enige adviezen te vragen en met hen hierover te onderhandelen. De heer Kuys merkte op dat er in deze gemeente weinig kans op een epidemie zal bestaan, daar er geen schipperij is of veel gebruik van sterke drank wordt gemaakt.

Voorlopig zal men eerst nog enig onderzoek doen, hetgeen geen kosten met zich meebrengt.

Huub Kramer

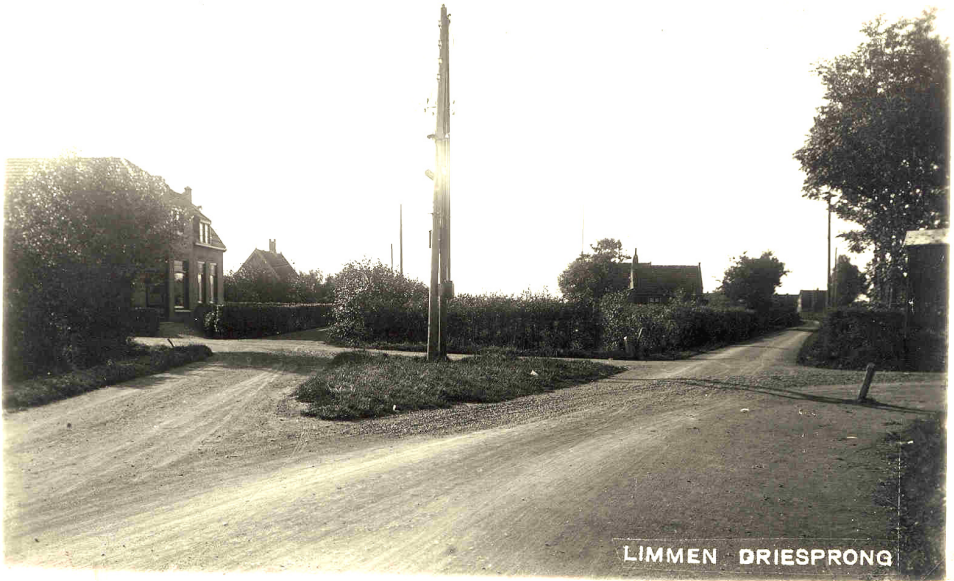
DE PAGELAAN

Soms is het vrij eenvoudig om vast te stellen waaraan een weg zijn naam ontleent. Hogeweg spreekt voor zichzelf: die weg ligt inderdaad op het hoogste punt van onze strandwal en wel zo'n 2 meter boven N.A.P. terwijl Dusseldorp met plm. 0,45 meter genoeg moet nemen en het Kiefteland met nog minder.

Ook namen als Oosterzij, Westerszij, Middenweg enz. geven geen probleem. Maar Pagelaan; wat moet je daarmee aan? Ik weet het niet en de ambtenaren kennelijk ook niet, want die schreven (en schrijven) het op verschillende manieren. Zo zie je soms: Pagenlaan, maar ook Paagelaan of Paagenlaan.

Om er achter te komen waar die naam vandaan komt moeten we te ver terug in de geschiedenis; tot dusver is het ons niet gelukt om een aanduiding te vinden in schriftelijke bronnen waaruit je de naam zou kunnen verklaren. Als ik dan ook maar zou gaan raden, gok ik op het kleine vlindertje, de Page, dat hier mogelijk in groten getale op de hoge, droge gronden voorkwam. Gelukkig zijn ze er nog steeds, maar nu zijn het er slechts weinigen.

In dit verhaaltje wil ik proberen een schetsje te maken van de Pagelaan, zoals die er uit zag in de jaren twintig en dertig van onze eeuw. Ogenschijnlijk was het een onopvallend laantje met aan weerskanten heggen. De beharding van het wegdek bestond uit fijn zwart gruis. Ik vermoed dat het een afvalproduct van de gasfabriek kan zijn geweest. De kinderen uit de buurt noemden het ook weleens: 'de zwarte weg'. Die beharding begon op de vijfsprong bij Sassen en eindigde bij Verver, op de kruising met de Kapel weg. Het stuk Pagelaan tussen de Kapelweg en de Westerszij was zandweg. Overigens was ook de Kapelweg vanaf dat kruispunt in de richting Putje zandweg tot in Heiloo. In de Pagelaan was geen paardepadje en dat gaf voordelen voor ons als kinderen. Als het geïjzeld of gesneeuwd had, was de Pagelaan een waar kinderparadijs. Je kon daar heerlijk sleeën en merkwaardig genoeg bleef de sneeuw altijd het langst liggen in de Pagelaan. Mogelijk was dat te danken aan de beukenheggen die immers ook in de winter hun blad vasthouden en daardoor schaduw geven.

Het kruispunt Hogeweg, Visweg en Pagelaan in de jaren '30. Achter de bakkerswinkel is het huisje van P. Gerritse nog juist te zien.

HET DAGELIJKS BROOD

Er woonden maar weinig mensen in de Pagelaan en die er woonden, waren bijna allen tuinders. De produkten die zij kweekten waren in hoofdzaak bollen, bloemen, groente en aardbeien.

Jan Dekker had een broeikas, waar hij in de wintermaanden bolbloemen broeide en Jan Rietveld had naast zijn tuinderij nog wat koeien op stal. Ook 'de Ververs', zoals het gezin Verver in de wandeling werd genoemd, hadden broeikassen. Het bedrijf was overigens gespecialiseerd in bloementeel en -handel; Arie en Toon ventten met bloemen en stonden op markten.

Voor die dagen was dat al een modern bedrijf; zij hadden een bevoeiingssysteem door de hele tuin liggen, aangelegd door het manusje van alles uit die dagen: Co Hollander en door de zwager van de Ververs, Piet Mooi, die ook de kassen had gebouwd.

Ook Jaap Kuyper, op de hoek van de Pagelaan en de Westerszij, was modern. Hij had een voor onze kinderbegrippen immens groot glazen warenhuis, waarin druiven werden geteeld.

Ook groentesoorten die in andere tuinen in Limmen bijna niet voorkwamen werden door Kuyper onder glas gekweekt.

Aardig te vermelden dat Groentehandel Kuyper daar z'n oorsprong vindt; de jongste zoon Siem is later de groente gaan uitventen.

Eentonig was het werken nooit; de wisseling van de seizoenen zorgde er voor dat ook de werkzaamheden altijd wisselden. In het voorjaar en de zomer was het hard aanpakken, maar in de wintermaanden ging het aanzienlijk kalmer aan. Dan hadden de meesten ook wel tijd om bij elkaar te komen om een praatje te maken of een kaartje te leggen.

Een paar kleine nerinkjes vulden de rest op. In het witte huisje waar laatstelijk Niek Kuyper in woonde en dat pas kort geleden is gesloopt, woonde in die dagen Jaap de Lange. Ik herinner me dat hij met petroleum ventte met een karretje op twee wielen waarop een rond tankje stond met een kraan er aan en een lekbak onder de kraan. Vlak bij dat huisje was een bosje langs de weg en een wal achter dat bosje, terwijl in dat bosje een in-tweeën bewoond huisje stond. In de ene helft woonde Sijme Kuyper, de schoenmaker, en in het andere deel Trijn Vennik. Beiden waren in mijn ogen toen al stokoude mensen.

NIET MEER NODIG

In het huis waar nu de familie Bus woont, woonden toen Jan Metzelaar en zijn vrouw Pietje Houtenbos. Ook Jan was tuinder en in die dagen hing je voor het al of niet groeien van je gewassen, geheel af van de grillen van moedertje natuur. Een droge zomer kon een ramp zijn en dan was er eigenlijk maar één oplossing: bidden om regen. Soms hielp dat, soms ook niet. Maar als het niet hielp dan had Onze Lieve Heer dat nou eenmaal zo gewild, dat was dan het beste voor je; dat moest je stil aanvaarden.

Jan Metzelaar was een eenvoudig en Godvrezend man, bovenal absoluut onkreukbaar, kortom er was maar een weg en dat was de rechte weg; daar viel niet van af te wijken. Net als zijn burens was hij afhankelijk van de weergoden, maar zoals gezegd hadden de Ververs al een buizennet in hun tuin voor de bevoeiing bij droogte. Nu gingen in die dagen de mensen vaak bij elkaar 'tuinen' en zo gebeurde het dat Jan ging kijken naar het nieuwe bevoeiingssysteem bij Verver.

Arie was toen nog een jonge vent en allesbehalve een tobber. Je zou bijna kunnen zeggen dat hij er een Bourgondische levensstijl op nahield; hij was voor z'n plezier op aarde, vond hij. Bidden om regen vond Arie even nutteloos als kranten tegen de wind in gooien. Nee, Arie had een

praktische natuur en als een handeling alleen maar een twijfelachtig resultaat kon opleveren dan hoefde het voor hem niet.

Met die Arie liep Jan de tuin in om het technische wonder en de daarmee behaalde resultaten in ogenschouw te nemen. Het loog er niet om: aan de snelle groei was gemakkelijk af te leiden dat het systeem z'n geld waard was. En dat beaamde Jan dan ook, daarover waren de twee het wel eens. Maar toen gebeurde het; in z'n enthousiasme zei Arie: *"Zie je wel Jan, wij hebben God niet meer nodig."* *"God-niet-meer-nodig"* herhaalde Jan, in pure verbijstering, *"Hoe durf je dat te zeggen?"*.

Ja, dat had Arie beter niet kunnen zeggen. Dat hij in feite alleen maar bedoelde dat hij het hemelse gerecht niet meer nodig had om regen af te smeken, deed er niets aan af. Hij had Jan tot in het diepste van zijn ziel geraakt.

De botsing tussen oude en nieuwe opvattingen was ook toen al in volle gang.

TAANTE

Het eerste huis als je de Pagelaan in kwam, was dat van Piet Gerritse. Het stond op de plaats waar nu Piet Valkering woont.

Piet Gerritse was een goedaardige man; hij was weduwnaar geworden maar later weer hertrouwd met een jongere vrouw. Alles wat ik van haar weet is dat zij Marie heette en dat het een kwaai feeks was. Ook weet ik dat zij een bok hield en dat weet ik nog zó goed, dat ik dat dier nog ruik als ik er ook maar aan denk. Een onvoorstelbaar stinkdier was het.

Tenminste, dat waren zo een paar dingen die Marie voor ons, kinderen, in een slechte reuk zette. Een bijkomstigheidsje was nog dat zij zo ongeveer dagelijks naar de dokter ging en dat tot groot ongenoegen van onze geneesheer, die het ook zonder Marie al druk genoeg had. De volwassen mensen in de buurt zeiden dat Marie leed aan 'ingebeelde ziekten'.

Wij kinderen onder elkaar spraken niet van 'Marie' maar voor ons heette zij 'Taante'. Dat kwam omdat zij in de vakantietijd wel eens een logeetje kreeg, een meisje dat Lien heette. Dat kind kwam kennelijk uit het oosten van onze provincie, want zij sprak de klinker 'a' uit als 'aa', lang dus, ook als die tussen twee medeklinkers stond.

Zo zei ze 'taante' tegen Marie in plaats van tante en dat vonden wij grappig en namen het over.

Maar dat arme kind werd natuurlijk ook slachtoffer van de 'ingebeelde ziekte-manie' van haar tante en moest te bed blijven, zij het dan dat bij mooi weer het bed wel eens buiten stond. Als zij dan eens uit bed ging en Marie had daar lucht van, dan kreeg Lientje er van langs. Daarom vonden wij Marie geen leuke vrouw en werd ze door ons ook gepest als we daar de kans toe kregen, maar dan moest je hard kunnen lopen anders was dat veel te riskant.

Begrijpelijk dat ook Piet, haar man, niet van z'n gezondheid mocht genieten. Herhaaldelijk liet ze de pastooropdraven om Piet te laten voorzien van de laatste sacramenten.

Ik bracht wel eens parochieblaadjes rond in die dagen. Op de bollentafel in de schuur van Jan de Winter aan de Kerkweg lagen dan keurig de stapeltjes voor iedere wijk klaar.

Het wijkje waarin ook de Pagelaan zat, moest ik rondbrengen. Voor een klein jochie is de dood een afschuwwekkend en luguber iets en wat nu het ziekensacrament wordt genoemd, heette toen: het laatste sacrament der stervenden. Dat betekende voor een kind toch zoveel als: het is gebeurd met die mens, die gaat dood... Piet Gerritse stond op die fatale zaterdag onder dat rubriek je "Onze zieken die bediend zijn" in het Parochieblad. O jee; ik voelde me als de boodschapper van het slechte nieuws. Met kloppend hart liep ik het pad op, met het gevoel of ik aan een ter dood veroordeelde de dag van z'n executie moest aankondigen.

De deur was vast, waardoor m'n hart nog meer begon te bonzen; misschien was hij al dood dacht ik nog en keerde mij snel om teneinde weg te komen van deze plek des onheils, waar de dood had toegeslagen. Maar toen ik mij had omgedraaid en met m'n rug naar het 'hossie' gekeerd de tuin in keek, deed de aanblik daar mij helemaal van schrik verstijven. Ik had een lijk in de bedstee in gedachten, maar in plaats daarvan stond Piet Gerritse heerlijk rustig tussen de vruchtbomen in z'n tuin te schoffelen. Met een gevoel van huivering liep ik langzaam naar hem toe en overhandigde hem het Parochieblad, waarin hij zelf als bijna-dood stond vermeld. Met een "dank je wel jochie" nam de oude man het exemplaar van mij in ontvangst, waarna ik snel mijn weg vervolgde naar m'n overige klanten, mij afvragend of ik hier te maken had met een godswonder of met een spookverschijning.

P.A. van der Steen

DE 2de WERELDOORLOG

Herinneringen van mw. C.E. Punt-Stam

Hetgeen ±50 jaar geleden is gebeurd is niet zo gemakkelijk terug te halen, maar de Capitulatie viel tegelijk met onze trouwdag, 16 mei 1940. De dagen daarvoor waren erg verwarrend en angstig.

Getrouwd zijn we, met heel weinig gasten. Niemand kon komen. Het gebeurde in Spanbroek, omdat ik daar vandaan kwam.

s'Middags zijn we op de fiets met pak en zak naar Limmen gefietst. We zijn even in Alkmaar bij de familie Henstra langs gegaan, waar ik gewoond en gewerkt had. Je kon daar toen weer zonder tegenstand komen (de pinksterdagen ervoor niet).

Wat wel een angstig gevoel gaf was dat we, toen we op de Kennemerstraatweg reden, daar een hele stoet huifkarren tegenkwamen met soldaten in Duits uniform, bepakt en bezakt. We waren blij thuis te zijn.

De eerste tijd ging alles zijn gang.

Toen kwam de periode dat een kind zich meldde, dus daar moest je kleertjes voor kopen. Eer ik daarvoor het geld had was het op de bon, of vergunning, hoe je het wil noemen. Ook is mijn man toen op 'de Kooi' gaan werken, ±10 weken, omdat de aardbeien te weinig gaven en de bollen niet te verkopen waren.

De Duitse soldaten kwamen later in Limmen, vooral in de scholen en ook werden er huizen bezet.

De bevolking uit de grensstreek die in Limmen gekomen was, is voor de bezetting weer terug gegaan. Maar er kwamen toen mensen uit de kuststreek in Limmen wonen.

Ook wij hadden inwoning.

Wanneer suiker, koffie en thee op bonnen gekocht konden worden kan ik me niet herinneren, of voor brood en boter.

Zo langzamerhand kreeg je bonkaarten voor de voornaamste levensbehoeften.

Wat het eten betreft hadden we geen gebrek; maar om het gaar te krijgen was vooral de laatste tijd wel eens moeilijk. Er zijn heel veel hagen, die de akkers scheidden, gerooid en voor dat doel gebruikt.

Kleding voor de kinderen maakte je van afdankertjes die je kreeg, of van wat je zelf niet meer aankon.

Onderduiken was ook angstig.

Er werd een ruimte gemaakt onder de kamervloer, door eerst een luik in de vloer te maken en daarna het zand weg te scheppen. Er werd stro in gelegd om het wat prettiger te maken. Voorwerpen zoals koperwerk en de radio gingen er in. Als het nodig was dook mijn man er ook in. Met die razzia's wist je het maar nooit.

Een keer op zondagmorgen waren ze zo vroeg dat er niet meer aan te ontkomen was. Piet ging mee met wat kleding en eten: daar zat je dan met twee kleuters.

Er zijn toen veel mensen opgepakt en later bleek dat er veel, vooral Limmers, weer zijn vrijgelaten.

Zo kwam, toen het al donker was, mijn man weer terug.

De schuur is een keer gevorderd geweest voor demonstratie van gasmaskers. Het duurde wel een paar dagen voor je die weer normaal kon gebruiken.

Ook werden de aardbeien in beslag genomen en naar Heiloo op trein gezet. Dat moesten we zelf doen, maar ze werden wel betaald.

De grootste schrik is geweest toen een straaljager over Limmen ging en dicht in onze buurt een hele lading kogels afvuurde, waarbij mevrouw Haanstra en kind de dood vonden.

De laatste winter was het heel druk met etenhalers. Het gebrek aan eten was zo groot. We lieten ze even uitrusten en gaven ze een broodje. Meer kon je niet doen.

De bevrijding kwam.

Op zaterdagochtend wisten we het: overal vlaggen.

In september waren overal buurtfeesten. Iedereen leverde wat in zoals boter en suiker. Of er die maanden al ruimer te krijgen was? Dat zal wel.

C.E. Punt-Stam

Dit jaarboekje is een uitgave van de stichting "Oud-Limmen". Donateurs krijgen het jaarboekje gratis. U kunt donateur van de stichting worden door storting van minimaal f 10,- op bankrekening 33.64.26.429 t.n.v. 'Stichting "Oud-Limmen".

Voorzitter: W. P. Bremmers

Sekretaris: A. Min-Vos (02205-3563)

Penningmeester: K. Droog

Leden: G. Dirkson-Pepping, J. Dijkstra, P. A. v/d Steen, Y. Wiersma, C. Beentjes, G. Groot.

Werkgroep historisch onderzoek:
P. A. v/d Steen, K. Druijven, H. Kramer, K. Droog.

Werkgroep foto/film: J. Dijkstra, C. Beentjes.

Werkgroep archeologie: G. Groot, K. Druijven.

Archief: A. Meier-Kos

In de losse verkoop kost dit boekje f 12,50. Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot Piet van der Steen, Pagelaan 1, tel. 02205-1209

Uit dit jaarboekje mag niets worden overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de stichting Oud-Limmen".